

SPOSOBNOSTI

1. PRIMER

B je zagrešil genocid, za katerega je bil obsojen na dosmrtni zapor. Ali je lahko sploh ta človek subjekt pravic in dolžnosti? Ali naj sodišče začne postopek za odvzem pravne sposobnosti?

Sodišče **ne more odvzeti pravne sposobnosti**, odvzame lahko samo poslovno sposobnost. Edina izjema pri pravni sposobnosti **dedna nevrednost** (torej če se dedič zagreši zoper zapustnika, se ga izključi od dedovanja).

Ali se lahko posameznik odreče pravni sposobnosti?

Dejansko je to možno (kazalo bi se v izolaciji od socialnega življenja), formalno pa to ni mogoče.

OPOROČNA SPOSOBNOST

2. PRIMER

C je star 40 let in je poslovno nesposoben zaradi duševne boletni. Vse posle zanj opravlja stric (=zakoniti zastopnik). C mu nekega dne zaupa, da bi želel sestaviti oporoko, s katero želi zagotoviti, da ne bi ničesar podedovali njegovi starši, ki so ga zapustili. Stric upošteva njegove želje in sestavi oporoko. Ali bo sodišče v zapuščinskem postopku po C-ju razdelilo njegovo premoženje.

Pogoji za oporočno sposobnost ⇒ **oporočno sposobna je oseba, ki je dopolnila 15 let in je razsodna**. Ker je sestava oporoke strogo osebni pravni posel (+ vrsta pravne sposobnosti), **zastopanje** (= nadomeščanje volje zastopane) **ni možno!**

Če bi C sestavil oporoko, ko bi imel **lucidum intervallum** (svetli trenutek), bi bila njegova oporoka veljavna.

PRAVNA SPOSOBNOST ZARODKA

3. PRIMER

Noseči ženski v prometni nesreči umre mož. Ali bo njen še ne rojeni otrok lahko dedoval?

PRAVILO – **V kolikor gre za njegove koristi, se nerojeni otrok šteje za že rojenega**. Otroku se prizna pravna sposobnost od trenutka spočetja, pod odložnim pogojem, da se **živ rodi**.

Kako je v primeru, da se otrok živ rodi in živi 1 minuto oziroma je bilo jasno, da ne bo mogel živeti?

V slovenskem pravu ni določen pogoj, da je otrok ob rojstvu »**sposoben za življenje**«, dovolj je, da **kaže znake življenja** (utrip,...), ne glede na trajanja otrokovega življenja.

»**V dvomu velja, da je bil otrok rojen živ**«.

Ali lahko mati nasciturusa zaradi utrpljenja nepremoženjske škode ob izgubi moža in očeta njenega otroka, toži povzročitelja prometne nesreče?

DA! Ker s tem nastane tudi »otroku škoda«. Otrok bo po rojstvu nedvomno trpel duševne bolečine zaradi odsotnosti očeta.

4. PRIMER

Žrtve vojnega nasilja imajo pravico do denarne odškodnine (vsaj 3 mesece). Konec vojne je 15.5.1945. A se je rodila 12.5. v koncentracijskem taborišču, v katerem je bila zaprta mati ves čas nosečnosti. Ali ima pravico zahtevati odškodnino.

Ustavno sodišče je s 5 proti 4 sprejelo odločbo, da A nima pravice do odškodnine.

PREJŠNJA PRAVNA SPOSOBNOST

5. PRIMER

D je odšel v gore in se ni več vrnil. Po 6 letih je njegova žena sprožila postopek za razglasitev moža za mrtvega. Sodišče ji je ugodilo. Izvedena je bila zapuščinska obravnava. D-jeva žena se je ponovno poročila. Leto kasneje se D po čudežu vrne. Ko se seznaní z nastalo situacijo zahteva vzpostavitev prejšnjega stanja. Kaj naj stori sodišče?

D-jev interes ima prednost, zato mora sodišče vzpostaviti prejšnje stanje. Edino razmerje, ki ne oživi je zakonska zveza ⇒ sicer bi prišlo do *bigamije*, dvojna zakonska zveza pa je po našem pravu kazniva.

POSLOVNA SPOSOBNOST

6. PRIMER

G-ju se je že nekaj časa zdelo, da svet doživlja drugače, pogosto ima privide. Zato vloži predlog, da posle namesto njega sklepa njegova žena,

da ne bi povzročil kakšne škode. Pri nepravdnem sodišču tako vloži predlog za odvzem poslovne sposobnosti. Naj sodišče predlog sprejme?

G je imel **svetel trenutek (lucidum intervallum)** – če se torej dokaže, da je bil razsoden, potem sodišče upošteva njegovo zahtevo. Sicer pa sodišče v praksi začne postopek po uradni dolžnosti.

»VENIA AETATIS«

7. PRIMER

16-letna P je želela zase in za svojega otroka kupiti garsonjera, da bi tako začela samo-stojno življenje. Ko je sopogodbenik zvedel, da je stara 16 let, ni želel skleniti pogodbe. Kasneje mu P razloži situacijo in pogodbo skleneta. Čez 1 mesec so P-jini starši izvedeli za pogodbo in jo na sodišču izpodbijali. Ali bodo uspešni?

Mladoletnik, ki postane **roditelj** (ali če sklene **zakonsko zvezo**), postane **popolno poslovno sposoben** in lahko sklepa vse pravne posle – tudi tiste, ki vplivajo na njegovo življenje v prihodnosti.

PRAVNE OSEBE

8. PRIMER

L je direktor družbe Societas d.o.o. in je njen zakoniti zastopnik. L je sklenil pogodbo s tretjo osebo. Nadzorni svet pa je ugotovil, da je direktor s to pogodbo presegel določen znesek. Zato je družba pogodbo izpodbijala, saj ni bila sposobna za njeno sklenitev. Ali bo uspela?

Pri pravnih osebah ločimo **2 tipa razmerij**:

1. **zunanja razmerja** – razmerje med družbo in tretjimi osebami
2. **notranja razmerja** – razmerja med družbeniki

ODGOVOR:???

SPOSOBNOST BITI STRANKA

9. PRIMER

D je želel vložiti tožbo zoper T-ja, ker mu je ta pred dvema letoma poškodoval avto. Njegov odvetnik je čez nekaj dni vložil tožbo. Ko je zadeva prišla na sodišče, je sodišče prejelo odgovor na tožbo, v katerem toženec trdi, da je tožnik en dan pred vložitvijo tožbe umrl. Kaj naj stori sodišče?

REŠITEV: postopek se začne z vložitvijo tožbe. Ko se je začel postopek, so bile izpolnjene vse predpostavke. Če **stranka umre pred vložitvijo tožbe**, je tožbo treba **zavreči**, četudi je pred tem veljavno pooblastila odvetnika. Stranka ne obstaja in postopek se ne more začeti.

Dediči lahko sami vložijo tožbo, vendar le, če njihova pravica ni že zastarala, saj ne gre za popravo tožbe, ki je bila vložena v imenu umrlega.

Kaj če bi D umrl dan po vložitvi tožbe?

Sodišče tožbe v tem primeru **ne zavrže** ⇒

1. **če ni odvetnika** – postopek prekine dokler ga ne prevzamejo dediči.
2. **če odvetnik je** – postopek se nadaljuje, sodba se mora glasiti na dediče

PRAVDNA SPOSOBNOST

10. PRIMER

Z je sklenila najemno pogodbo z Ž, s katero je najela enosobno stanovanje. Ker ni plačevala najemnine, je Ž zoper njo vložila tožbo. Sodišče je ugotovilo, da je Z dolžna. Na glavni obravnavi se je Z zastopala sama. Obnašala se je zelo čudno, saj je na vsako vprašanje odgovorila: »Tako sem bolna.« Kaj naj stori sodišče?

Pravdna sposobnost je postopkovni korelat poslovni sposobnosti ⇒ **stranka, ki je poslovna sposobna, je tudi pravdna sposobna.**

Sodišče mora na pravdno sposobnost stranke ves čas postopka paziti po uradni dolžnosti. Če obstajajo indici, da oseba ni pravdna sposobna, je to potrebno raziskati, tudi če stranka same ne uveljavlja svoje nesposobnosti. Če sodišče torej ugotovi, da je stranka pravdna nesposobna, ji postavi skrbnika!

DELIKTNA SPOSOBNOST in ODGOVORNOST ZA DRUGE

DELIKTNA SPOSOBNOST in PRIŠTEVNOSTI

1. PRIMER

H je povzročil prometno nesrečo, v kateri je nastala velika premoženjska škoda. V sodnem postopku, je H trdil, da ni odgovoren za škodo, saj je bil popolnoma pijan in se ničesar ne spominja. Izvedenec medicinske stroke je ugotovil, da je imel H v času nesreče toliko alkohola v krvi, da je čudno, da je še živ in je povsem nemogoče, da je bil v zadevi pri zavesti.

O obstoju deliktne odgovornosti se sprašujemo, **da bi ugotovili, kdo odgovarja za določeno ravnanje**. Da sploh lahko govorimo o obstoju deliktne odgovornosti morajo biti podani **4 elementi odškodninske odgovornosti**:

1. nedopustno ravnanje
2. škoda
3. vzročna zveza
4. odgovornost (krivdna ali objektivna)

Slovensko pravo: KRIVDNA ODGOVORNOST ⇒ **obrnjeno dokazno breme**. Tožnik je tisti, ki dokazuje prve tri elemente odškodninske odgovornosti, na tožencu (oškodo-valcu) pa je to, da dokaže 4. element : krivde (on mora dokazati, da ni kriv).

Deliktna sposobnost je odvisna od:

- a) starosti
- b) duševnega zdravja
- c) drugih vzrokov, ki lahko vplivajo na razsojanje oziroma prištevnost

Prištevnost/razsodnost = sposobnost razumeti, kaj se dogaja in ne glede na to upravljati s svojimi ravnanji.

Brez prištevnosti NI deliktne sposobnosti in ni krivde ⇒ načeloma neprištevnost izključuje krivdo, s tem pa tudi odgovornost za povzročeno škodo.

Odgovor ⇒ *H se je sam spravil v stanje prehodne rzsodnosti ⇒ za to stanje je običajna in predvidljiva posledica pitje velikih količin alkohola – H odgovarja za škodo.*

Ali bi bil odgovor drugačen, če bi H dokazal, da mu je natak ar ves čas zagotavljal, da mu toči brezalkoholno pivo, v resnici pa je bilo pivo z alkoholom?

Če bi H dokazal, da je prišel v tako stanje brez svoje krivde, bo odgovarjal tisti, ki ga je v tako stanje spravil (v našem primeru natak ar).

Kaj če sodišče na podlagi dokaznega postopka ne bi moglo ugotoviti ali zgornja trditev H-ja drži ali ne?

H je tisti, ki se mora razbremeniti krivde (dokazati mora, da ni po svoji krivdi prišel v tako stanje). Če mu to ne uspe dokazati, bo odgovarjal za škodo po splošnih pravilih odškodninske odgovornosti.

ODGOVORNOST MLADOLETNIKOV

2. PRIMER

12-letnik K je vrgel sosedu kamen v okno in ga razbil. Sosed je od K-jevih staršev zahteval povrnitev škode. Starši so zatrjevali, da so otroka ves čas nadzorovali, nato pa je nenadno vrgel kamen v okno soseda in ga razbil. Trdili so tudi, da je bil otrok ob povzročitvi škode popolnoma rzsoden in je vedel kakšna posledica bo nastala, ter da torej za škodo odgovarja sam.

Kategorija:

- a) 0 - 7 let starosti
- b) 7 – 14 let starosti

- Mladoletniki med 7 in 14 let je **pogojno deliktno sposoben** ⇒ če želi povrnitev škode od mladoletnika, mora oškodovanec dokazati, da je bil **mladoletnik rzsoden**. Problem, ki se pojavlja na tem mestu je, da mladoletniki običajno nimajo premoženja.
- **Starši** so **DOMNEVNO KRIVI** ⇒ lahko dokazujejo, da niso krivi. Velja načelo: **če se starši ekskulpirajo, ne odgovarjajo.**

- Če je podana **odgovornost staršev in mladoletnika** (torej da so starši krivi in da je bil mladoletnik odgovoren), odgovarjajo **solidarno!**

Kaj če bi bil star 15 let? Starši?

Popolna deliktna sposobnost nastopi s 15. leti. Od tega trenutka mladoletnik sam odgo-varja za povzročeno škodo po splošnih pravilih.

Starši odgovarjajo enako kot za mladoletnika od 7-18 let ⇒ **krivdno z obrnjenim dokaznim bremenom (142/4 OZ)**. – Če odgovarjajo oboji ⇒ **solidarna odgovornost**.

Kaj če bi bil oškodovalec ob nastanku škode star 14 let, v času sojenja sodišča pa 15 ali več?

Kaj če je bil star 6 let?

Mladoletnik do 7. leta je **deliktno nesposoben (neovrgljiva domneva)**. Starši **objektiv-no** odgovarjajo zanj ⇒ **se ne morejo ekskulpirati!!!** Vendar pa tudi pri tem obstajajo izjeme. Tako se lahko starši ekskulpirajo v primeru, če je samo oškodovanec napeljal otroka k škodnemu ravnanju; ali če je bil otrok v času nastanka škode v vrtcu ali šoli, če te osebe niso otroka nadzorovale. (**višja sila, odgovornost drugega**).

POSEBNA ODGOVORNOST STARŠEV

3. PRIMER

11-letni D je v času podaljšanega bivanja ob igri na igrišču poškodoval sošolca C-ja. C-jevi starši so za odškodnino tožili šolo zaradi opustitve dolžnega nadzorstva, šola pa je trdila, da je D popolnoma nevzgojen in nemogoč, da so z njim stalne težave in ga je nemogoče nadzorovati ter da so zato in posledično za škodo krivi starši, ki ga zanemar-jajo.

145.člen OZ – Posebna odgovornost staršev: (1) Če nadzorstvo nad mladoletno osebo ni dolžnost staršev, temveč nekoga drugega, ima oškodovanec pravico zahtevati odškod-nino od staršev, če je škoda nastala zaradi slabe vzgoje mladoletnika, slabih zgledov ali grdih navad, ki so mu jih dali starši, ali če se tudi sicer škoda lahko pripiše njihovi krivdi.

ODGOVORNOST IZ PRAVIČNOSTI

4. PRIMER

V postopku se je izkazalo, da je bil 13-letni S, oškodovalec, razsoden in zato deliktno sposoben. Starši so dokazali, da za škodo niso krivi. Nadalje se je izkazalo, da S nima premoženja. Oškodovalec je reven in bi se zaradi povzročene škode znašel v zelo težkem položaju. Starši S-ja pa so premožni. Kaj naj stori sodišče?

146.člen OZ – Odgovornost iz pravičnosti – (1) Če je škodo povzročila oseba, ki zanjo ni odgovorna, pa odškodnine ni mogoče dobiti od tistega, ki bi jo moral nadzorovati, lahko sodišče naloži oškodovalcu povrnitev vse škode ali njenega dela, kadar to terja pravičnost, zlasti glede na premoženjsko stanje oškodovalca in odškodovanca.

(2) Če je škodo povzročil za razsojanje zmožen mladoletnik, ki pa je ne more povrniti, sme sodišče, kadar to terja **pravičnost**, zlasti glede na **premoženjsko stanje staršev in oškodovanca**, naložiti staršem, da morajo v celoti ali deloma povrniti škodo, čeprav zanjo ne odgovarjajo.

DELIKTNA SPOSOBNOST DUŠEVNO BOLNIH

5. PRIMER

25-letnemu L-ju je bila zaradi duševne bolezni odvzeta poslovna sposobnost. Nekega dne je brez dovoljenja vzel avto in trčil v parkirano vozilo M-ja. M je tožil L-ja in trdil, da je bil L povsem priseben in je popolnoma razumel za kaj gre.

Tudi če je bila osebi odvzeta poslovna sposobnost, je lahko deliktno sposobna, če je bila ob času povzročitve škode **razsodna** («*lucidum intervallum*«).

Sicer za take osebe odgovarja tisti, ki ga je bil dolžan nadzorovati (*starši s podaljšano roditeljsko pravico, skrbnik, ustanove, ipd.*). lahko dokazuje, da ni kriv ⇒ **ne objektivna odgovornost**, pač pa podobna situacija pri mladoletnikih 7-14 let.

DELIKTNA SPOSOBNOST PRAVNIH OSEB

Z, zaposlen v Avtopralnici d.o.o., je pri svojem delu nehote opraskal avto O-ja. Ta je nato tožil avtopralnico za povrnitev škode, ta pa je ugovarjala, da je njena krivda izključena in zato ne more biti podana njena odškodninska odgovornost.

ODGOVORNOST DELODAJALCA ZA DELAVCA:

- Delodajalec je lahko **fizična** ali **pravna oseba**

- Delodajalec odgovarja za škodo, ki jo njen delavec povzroči na delu ali v zvezi z delom pri njem, razen če se dokaže, da je delavec ravnal tako kot je treba.

OŠKODOVANEC – DELAVEC/DELODAJALEC:

- Oškodovanec lahko odškodnino zahteva **neposredno** od delavca (poleg delodaj.), če je škodo povzročil **namerno** (če je bil pri delu samo malomaren, ga ni mogoče tožiti).

DELODAJALEC – DELAVEC:

Če je delodajalec poravnal škodo, ki jo je delavec povzročil namenoma ali iz hude malomarnosti, ima **regresni zahtev** (= tisto, kar je plačal oškodovancu lahko zahteva nazaj od delavca).